

כאמ"ר: קרן לא פחות מ-100 מיליון שקלים...
התורה היא ספר חיים...
היא מלמדת אותנו על אלוהים...
ועל דרכי חיים טובים...
היא גם מלמדת אותנו על החיים...
ועל המוות...
ועל השם...
ועל המצוות...
ועל המעשים...
ועל המצוות...
ועל המעשים...
ועל המצוות...
ועל המעשים...

עלון שבועי

מראי מקומות לעיון בדף היומי

בית מדרש גבוה לתורה
כולל הדף היומי
קרית ספר ת"ו
מיסודה של עמותת "משולי ערימת"
רחוב שאנת אוריה 17/25
קרית ספר 71919 מודיעין עילית
ארץ ישראל

גליון מספר 255

הוצגה ע"י בנם הנחמד
ה"ר אברהם אליעזר מרקוביץ שליט"א לונדון

בס"ד, כו' אב התשס"ח. מסכת גיטיין דף מז - דף נג

כוכבים וכו', לא הוה ליה למינקט אלא הלוקח פירות מן העובד כוכבים, מביא ממנו ביכורים. ותיריך, דלא חשו חכמים שלא ישתקע ביד עובד כוכבים, אלא היכא דידעינן שמכרה לו ישראל באיסור, אבל אם לא ידעינן, אין לחוש אם ישתקע הקרקע בידו.

(ז) תוס' ד"ה אמר רבה, בתוה"ד, דאי אין קנין אין זו הפקעה וכו' דהתם פריך ממוזהא וכו' ומשני מוזהא חובת הדר היא. התוס' בעבודה זרה (שם) ד"ה הא אמר, כתבו בשם יש מפרשים, דהגמ' דהתם אתיא אפילו לרבה דסבר אין קנין לעובד כוכבים להפקיע מיד מעשר. דמכל מקום חשובה הפקעה מה שהיא עתה ביד עובד כוכבים והוא זורעה, כיון שאינו מפריש ממנה מעשר, ונמצא שאין מקיימין בשדה מצוה התלויה בה. אבל המוכר בית אין כאן הפקעה, משום שאין הבית עצמו חייב כיון שאין ישראל דר בתוכו. [ועיין באות ה' מה שהבאנו מהמהרש"א. ומשמע דביאר לתוס' דידן כיש מפרשים.] אמנם התם דחו פירוש זה מצד הענין עיין שם, ועוד משום, דלשון הפקעה משמע שמפקיע החיוב לגמרי מן הקרקע. לכך הסיקו לפרש דסוגיא דהתם אתיא כמאן דאמר יש קנין. וכשמוכרה לעובד כוכבים הוא מפקיעה ממש ממעשר שאפילו יזרע ישראל לא יתחייב במעשר. ואמנם הפני יהושע ביאר, דהכא אולי התוס' למסקנת דבריהם שם. ולדבריו כווננו לומר, דאי אפשר לאוקמי לגמ' דעבודה זרה אליבא דרבה.

(ח) גמ', הא לא הפקור חייב. הקשה בחידושי הגרע"א, מאי קושיא, הא יש לומר דאיירי דהביאה שליש ביד ישראל ואחר כך קנאה נכרי והניח לקט. וכדאיתא בבביתא דלקמן. וכן כתבו התוס' לעיל ד"ה העובד. ונשאר בצריך עיון.

(ט) גמ', אדעתא דעובד כוכבים מי מפקרי. הקשה בחידושי הגרע"א, דמכל מקום כיון שנעשה לקט נעשה הפקר, ופקע מהתבואה חיוב מעשר, והכותי שנטל גול את העניים, והיאך פקע דין הפקר, מחמת לקיטת הכותי. והביא דהמשנה למלך (פ"ב מתרומות ה"ט) הוכיח מכאן, דפאה לא מפטרה משעה שהניח פאה, אלא משעה שזכו בה העניים, ואם לקחה עשיר, חייב במעשר כמו בלקחה כותי. והקשה דאיך אפשר לומר כן, הא מה שנפטרו לקט ופאה ממעשר היינו מקרא ד"ובא הלוי כי אין לו חלק ולנחלה", יצאו אלו דיש לו חלק ונחלה עמך. דהיינו שיש לו חלק ונחלה בהם מיד שנעשו לקט ופאה ולא משהגיע לידו. וכתב שמצא שכבר עמד הריטב"א (רבינו קרשקש) בשאלה זו. ותיריך, דהכא איירינן בגוונא שאין שם עניים, והוא מקום שאין ראויים לבא שם עניים. וכיון שכן אין להם דין הפקר, דהתורה אמר לעניים ולא לעורבים ולא לעטלפים.

(י) גמ', שם. הקשה הרש"ש, הא תנן לקמן (נט:), דאין ממחין ביד עניי עובדי כוכבים בלקט שכחה ופאה. ותיריך, דמדאורייתא לא הופקר להם דהא מה שאין ממחין בידיהם היינו מפני דרכי שלום, והיינו דוקא לעניים אבל לעשירים אף מדרבנן לא הפקירו. [ועיין באות הקודמת מה שהבאנו בשם הריטב"א (רבינו קרשקש) ולאוקימתא דידיה ליכא כאן קושיא כלל]

(יא) גמ', ישראל שלקח שדה מעובד כוכבים וכו' וחזר ומכרה לו משהביאה וכו'. הקשה המהרש"א, הא על מנת לאשמועינן דינא דהבאת שליש ביד הישראל, הוה מצי למינקט גוונא שישראל מכר לעובד כוכבים שדה בארץ ישראל, לא בעי למינקט מלתא בגוונא דעביד ישראל איסורא, אלא בגוונא דנקט דליכא איסורא. עוד כתב, דלמאי דמסקינן דמיירי בסוריא, יש לומר דנקט הכי, משום דבסוריא סתם קרקע לעובד כוכבים הוא, הלכך ישראל הוא דלקחה ממנו מתחילה. וברש"ש תירץ, דאתי לאשמועינן, דלא

דף מז ע"א
(א) גמ' משום קלקולא. הקשה בחידושי חתם סופר (מו:), לפי מה שפירש רש"י ד"ה משום קלקולא, דהטעם שאין פודין הבנים, במשך חיי האב משום הוא משמר אותם שלא יטמעו. [וכן כתב הש"ך יו"ד רנ"ב סק"ו] היאך סמכינן על שמירתו, הרי התורה ציותה לפדות את הנמכר לגוי, כדי שלא יטמע בין הנכרים. והכא איירינן בגוונא שמכר ושינה ושילש, ורוצה בטימוע ועל כן אין פודין אותו. ואם כן לא ישמור גם את בניו. ונשאר בצריך עיון גדול.

(ב) גמ', וכל שכן הכא דאיכא קטלא. הנה ילפא הגמ' מהאי קל וחומר, דאי חיישינן לקטלא [כגון שנמכר ללודאי שהם אוכלי אדם כמו שפירש רש"י לעיל מו: ד"ה ללודאין] אף מי שמכר ושינה ושילש מצוה לפדותו. וכמו שפירש הרמב"ם (בפירוש המשניות) וכן פסק (בפ"ח ממתנות עניים הי"ג). והקשה בחידושי חתם סופר (מו:), מאי קל וחומר איכא ממה שפודין משום קלקולא. הא דוקא בנים שלא חטאו פודין מהאי טעמא, אבל הוא שמקלקל עצמו אין פודין, שהרי על כרחנו רוצה לטמוע ויחזור וימכור עצמו. אם כן בקטלא לא חייש לאבד עצמו לדעת, ויחזור וימכור עצמו. עוד הקשה, איך הוה קטלא כל שכן מקלקולא, הא גדול המחטיאו יותר מההורגו. ואקושיא בתרא יישב בדוחק, דהקל וחומר הוא מבנים קטנים, דבדידהו לא שייך לטעמא דמחטיאם, ומכל מקום פודין, קל ומחומר קטלא. וכתב דהמגן אברהם (סוף סי' ש"ז) כתב לסברא זו.

(ג) גמ', ועזבו לאחרים חילם. פירש בחידושי החתם סופר, חילם של עצמם ויגיע כפם, לאפוקי רשעים שעזבו לאחרים חיל של אחרים, מה שגולו וחמסו מאחרים מורישים לבניהם. והבן יהוידע פירש, דלאו משום צרות עין חס ושלום קאמר הכי, אלא אדרבה הראה בזה עין טובה שהיה לו, כי היה שמח בחלקו, דנחשב בעיניו קבא דמוריקא דבר מרובה, שראוי לומר עליו ועזבו לאחרים חילם. [דהיינו עושר גדול]

(ד) מתני' לוקח ומביא ממנו בכורים וכו'. פירש רש"י, בד"ה הכי גרסינן וכו', בכל שנה צריך ליקח מהעובד כוכבים בכורי פירותיה. ודייקו התוס' ד"ה לוקח, דלא קנסינן ליקח ממנו להפריש תרומות ומעשרות. ואמנם רש"י עצמו כתב כן להדיא לקמן (עמוד ב') ד"ה מדאורייתא לא. וביאר, דאי אין קנין לעובד כוכבים להפקיעה מקדושתה, הויה לה ברשות ישראל, וכאילו משכנה. וכיון דביכורים מצוה דרמיא עליה היא, מיחייב ליקח ולהביא. ולא דמי למעשר, דאינו מחוייב לעשר על חלקו של עובד כוכבים, משום דמעשר טביל ואטר ליה באכילה, ולא מצוה דרמיא עליה היא, אלא אם כן אוכלן, או מוכרן, דקא משתרשי ליה.

(ה) תוס' ד"ה לוקח, בתוה"ד, ומיהו קשה לר"ת וכו' דלמא תקון העולם קאי אהא דחייבוהו ליקח. והריטב"א (רבינו קרשקש) יישב גירסת רש"י, דהא דדייקינן בגמרא "מפני תקון העולם אין מדאורייתא לא", לא קאי א"לוקח", דהא פשיטא דלא הוה אלא מדרבנן. אלא דייקינן א"מביא" דעלה נמי קאי מפני תקון העולם, ואם איתא דאין קנין לעכו"ם, ודאי דההבאה הוה מדאורייתא ולא מפני תקון העולם, כיון דהפירות קדושים ויש עליהם דין ביכורים. [ועיין באות הקודמת] והמהרש"א כתב, דמה שהקשה ר"ת, היינו משום שסמך על מה שהביאו בתוס' שלאחריו ד"ה אמר רבה, ממסכת עבודה זרה, לענין מוזהא, דלא הוה הפקעה אף שהיא מצוה דרמיא אגופיה, דפטור כיון שאין הבית בידו. הכי נמי גבי ביכורים, אינו נחשב מצוה דרמיא עליה, כיון שאין הפירות בידו ואין זו הפקעה.

(ו) בא"ד, והכי קאמר כל אדם הלוקח ממנו מביא ביכורים לא שנא מוכר ולא שנא אחר. הקשה המהרש"א, דלפי זה, אמאי נקט המוכר שדהו לעובד

להעמיד דבריו כתנאי, וכן ריש לקיש.

כ) תוס' ד"ה בצרן ושגרון, דאיכא לקיחה ומקצת הבאה בבעלים וכו' דבעינן לקיחה וכל הבאה באחד. הקשה **הריטב"א** (רבינו קרשקש), מהא דאיתא **בביכורים** (פ"ג מ"ד), דהבאת הדרך אינה פוסלת, דכל הדרך נותנו ביד בנו או ביד שלוחו, הגיעו להר הבית נוטל הסל על כתיפו ומכניסו לעזרה. לכך כתב, דבצרן ושגרון ביד שליח, היינו שהבצירה וההבאה היתה ביד שליח, והשלים שליחותו, דמביא ואינו קורא, משום דשליח לא מצי למקרי, ולא משום דליכא לקיחה והבאה באחד, דהא הכל נעשה על ידי השליח. והא דקתני ומת, היינו או מת השליח ובעל הבית השלים שליחותו, דמביא ואינו קורא, משום דבעינן לקיחה והבאה באחד, וליכא.

דף מז ע"א

א) ת"ש הקונה אילן וקרקעו מביא וקורא. כתב **הריטב"א** (רבינו קרשקש), דמהא דלא אוקמה הגמ' דהכא במאי עסקינן בשכתב לו על על מנת שלא ישמטנו ביובל. שמעינן, דאף דתנאי בהאי לישנא מהני לגבי שביעית, לא מהני גבי יובל. וטעמא, משום דרחמנא בעי, דתיהדר ארעא כדמעיקרא, כדי לידע שהארץ שלו. כדכתיב, "כי לי הארץ" ואין להם רשות למכור מכר גמור. ואי אפשר שיצאו שדות מבעליהן.

ב) גמ', ת"ש הקונה שני אילנות וכו', הקשה **המהר"ם**, דלר' יוחנן נמי קשיא, דקסבר קנין פירות קנין הגוף, ואפילו מוכר שדהו לפירות מביא וקורא, והכא קתני דמביא ואינו קורא לפי שאין לו קרקע, ולא אמרינן קנין פירות קנין הגוף. ותירץ בשם **ה"ש בביכורים**, דר' יוחנן סבר דהמוכר שדהו לפירות מביא וקורא, משום דהקרקע קנוי לו לפירות לכל מה שיצטרך, אפילו לאוקמי חזותא ולמישטח בה פירי. אבל הקונה ב' אילנות אין לו קרקע כלל. וכבר הקדימו **הרשב"א** וביאר, דבכהאי גוונא הווי כמשאל לו הקרקע לימי העץ.

ג) גמ', בההיא קאמר ריש לקיש דכי קא נחית אדעתא דפירי נחית אבל בהך אדעתא דגוף נחית. עיין להלן באות ה בביאור **הקצות החושן** (רנו, סק"ג) בהאי מימרא ועיין נמי באות ה הבאה דברי **החתם סופר**.

ד) גמ', אבל ביובל ראשון דברי הכל וכו' דאכתי לא סמך דעתייהו. הקשה **בחדושי החתם סופר**, אטו ברשיעי ושופטני עסקינן, דלא ידעו מאי דכתיב באורייתא "והארץ לא תמכר לצמיתות כי לי הארץ". וביאר. לפי מה שפסק **הרמב"ם** (בפכ"ג ממכירה ה"ה-ו) דהקונה קרקע לפירות, אינו יכול לשנות צורת הקרקע, אבל הקונה לזמן קצוב בונה והורס ועושה בכל זמנו הקצוב, כמו שעושה הקונה קנין עולם לעולם. ודינא דיובל נמי כקונה לזמן קצוב, דהא חופר בקרקע ובונה והורס. ואף דאיתא **בירושלמי** (דפרקין), דבזמן שהיובל נוהג, אין הלוקח רשאי לשנות בקרקע כל שהוא, משום דכתיב "ושב לאחוזתו" כמו שהיא. יש לחלק, דודאי מדיני ממונות היה רשאי לחפור בו בורות שיחין ומערות, אך מטעם קיום מצוות עשה, ד"ושב לאחוזתו" נאסר עליו. ולפי זה, המוכר שדהו לחמשים שנה בזמן שאין היובל נוהג, מודה ריש לקיש דמותר לחפור בו שיחין ומערות. אך בזמן שהיובל נוהג דחלה עליו מצוות עשה להשיבה לבעלים. סבירא ליה לריש לקיש, דלא הוה אלא קנין פירות בעלמא. והשתא מבואר, ההווה אמינא דכיון שמוכרו לזמן, ומן הדין יכול לחפור בו, אלא רק משום קיום מצוות עשה נאסר. אין המוכר מסיק אדעתיה שלסוף חמשים שנה שעמדה ביד הלוקח ובניו, שתחזור לו הקרקע בלי שינוי, ומיאש עצמו. והווי לדעתיה מכירת הגוף, קא משמע לן דלא נימא הכי, ולא הוה אלא קנין הפירות. והיינו דמחלקינן בין יובל ראשון ליובל שני שכבר הוחזר לו קרקעו כמו שהיא, ולא שינה הלוקח. דבכהאי גוונא סמך דעתא דהמוכר, שלא ישונה גם בפעם שנית לעולם. נאמנן סברתו יותר מובנת לדעת **הרמב"ם והמאירי** באות הבאה. אבל **לרש"י** דאיירינן דוקא בפעם הראשונה שקיימו מצות יובל, עדיין צריך עיון. ועיין נמי מה שהבאנו לקמן אות ח דברי **הקצות החושן**.

ה) גמ', לא קשיא הא ביובל ראשון הא ביובל שני. ופירש **רש"י ד"ה יובל שני**, שמנו ישראל. והקשה **הפני יהושע**, דאמרינן בסמוך "דאי לאו דאמר ר' יוחנן דקנין פירות קנין הגוף, לא משכחת דמייתי ביכורים, אלא חד בר חד עד יהושע בן נון", ומשמע, דלא נראה בשום ענין להעמיד המשניות דביכורים בימי יהושע בן נון, דהיינו ביובל ראשון. ותירץ, דהכא בעי לאוקמי דוקא להנך מתנייתא דהקונה, בלוקח ביובל ראשון, מה שאין כן לקמן לענין אחין שחלקו, דבעי לאוקמי כל המשניות דמסכת ביכורים דמביאין וקורין דווקא בימי יהושע, לא מסתברא לר' יוסף. אמנן **הרמב"ם** (בפ"ד מביכורים ה"ו) ביאר, דיובל ראשון היינו שמכר קרקע לראשונה ויצאה ביובל. ויובל

בעינן שכל השליש יגדל ברשות ישראל, אלא דסגי כשהיה ברשותו בגמר הבאת השליש בלבד.

דף מז ע"ב

יב) גמ' הכא נמי בסוריא, הקשה **הכסף משנה בשם הר"י קורקוס** (פ"א מתרומות ה"כ), דהווי מצי לאוקמי אפילו בארץ ישראל ובשמירחן העובד כוכבים דפטור אף לרבה. ותירץ **הפני יהושע**, דבלאו הכי היתה הגמ' צריכה לאוקמי בסוריא. משום דשמעינן לרבן שמעון בן גמליאל הכא דאית ליה ברירה, ואנן קיימא לן (**בביצה** לחו). דבדאורייתא אין ברירה, ובדרבנן יש ברירה. ואי אוקמינן בכהאי גוונא, קאי רבן שמעון בן גמליאל אליבא דהלכתא. אבל אי אוקמינן במירווח העובד כוכבים, נהי דחלק העובד כוכבים פטור. מכל מקום חלק הישראל, חייב מדאורייתא, ולא אמרינן יש ברירה. וכתב שהדברים מוכחים מפסק **הרמב"ם** (שם ה"א) שפסק דוקא בסוריא שיש ברירה, מה שאין כן בארץ ישראל פסק (שם ה"ב) כרבי.

יג) תוס' ד"ה טבל וחולין מעורבין, פי' הקונטרס אין לך כל חטה וחטה וקשה וכו'. ו**בתפארת יעקב** כתב, דלא קשיא מידי, דשאני ביכורים דקרא כתיב "ראשית ביכורי אדמתך תביא" ודרשינן מינה עד שיהיו כל הגידולים "מאדמתך", וכיון דאין לך חלק בקרקע שלא יהא בו משל חבירו, לא הווי כל הגידולים "מאדמתך". אבל לענין מעשר חייב לעשר, משום חלקו של ישראל. **יד) בא"ד**, ודוחק לומר כו' דלישנא משמע דלא מייתי כלל קאמר כו'. העיר **הפני יהושע** דאי אפשר לומר דלא מייתי כלל קאמר, דהא אף למאן דסובר קנין פירות לאו קנין הגוף דמי, מביא ואינו קורא. ועיין לקמן אות טו. אלא כוונתם, דאינו מביא **כדינן** שהוא מביא וקורא, אבל אי אמרינן דמקדיש להו, משכחת נמי דמביא וקורא, כיון שיש בהם חלק שחייב לגמרי לשיטת רש"י.

טו) רש"י ד"ה מדאורייתא לא, בתוה"ד, ולא דמי למעשר וכו', לאו מצוה דרמיא עליה. הקשה **המצפה איתן**, דמעשר נמי מצוה דרמיא עליה להפריש, דאם לא כן, עובר בכל תאחר כשמשדהו טבלו למעשר עני, ולמעשר שני ג' רגלים. ולכאורה דבריו צרכים עיין. א. משום דנראה **בראש השנה** (ד). ו**בתוס'** דאינו עובר אלא אם כן הפריש. ב. דכוונת רש"י דאין החיוב נוצר מחמת עצם היותו גידולי קרקע דארץ ישראל, אלא מחמת מירוח, והיותו טבל. ועל כן מה שגדל ברשות הגוי כיון שהוא מירוח ליכא חיוב מעשר].

טז) גמ', ריש לקיש אמר מביא ואינו קורא קנין פירות לאו קנין הגוף. הקשה **הפני יהושע**, אי קנין פירות לאו קנין הגוף, אמאי מביא. ותירץ, דנהי דאין לו קנין הגוף, מכל מקום כל הקרקע קנויה לו לפירותיו עד היובל, ומשום הכי פשיטא דמביא, דקרינן ביה "אשר תביא מארצך". אבל אינו קורא, כיון דלא מצי למימר "מראשית פרי האדמה אשר נתתה לי". [ועיין באות הבאה]

יז) גמ', שאני התם דכתיב ולביתך. הקשה **התפארת יעקב**, כיון דטעמא דאינו קורא, משום דאינו יכול לומר "האדמה אשר נתת לי" דהווי שקר, אם כן קרא גופיה, היאך יאמר שיקרא הבעל בשקר, הא קנין הפירות לאו קנין הגוף. ותירץ, דסברת ריש לקיש, דמדאורייתא אין לבעל פירות כלל, אלא דגזירת הכתוב, דבעל ביכורי אשתו יכול להביא ולקורא, כיון דיש לו חלק בארץ, ויכול להביא ולקורא עבור אשתו **בתורת שליח**. והכי קאמר ריש לקיש דאדרבא לדידי אתי שפיר לישנא "דאדם מביא ביכורי אשתו", דאי כר' יוחנן לא הווי ביכורי אשתו, אלא הווי ליה למימר דאדם מביא ביכורים מנכסי אשתו. [ועיין באות הקודמת]

יח) תוס' ד"ה ולביתך, בתוה"ד, ויש לומר וכו'. ו**הרמב"ן** תירץ, דאיירי כשהתנו לאכול פירות, שכך היה דרכם בדורות הראשונים, וזהו "מהר" ונתן שאמרה תורה, ואמרו **בבראשית רבה** (פ, ז) מהר פרא מתן פרא פרנין שהם נכסי מלוג. ו**בירטב"א** (רבינו קרשקש) ביאר, דר' יוחנן סבר קרא אסמכתא בעלמא הוא, משום דאכתי לא תקינו ליה רבנן לבעל פירות בנכסי אשתו, ולא משמע ליה דקרא אתי לרבווי ביכורי אשתו כשאינו אוכל, דכיון דלית ליה מדאורייתא לא גוף ולא פירות, היאך קורא. והא דמביא וקורא, משום דאית ליה פירות, וקנין פירות קנין הגוף. ואהא קמהדר ליה ריש לקיש דשאני התם דכתיב "ולביתך" וקרא אינו אסמכתא, אלא גזירת הכתוב, ואף דלית ליה קרקע, אלא משום דאשתו כגופו, ולא משום פירות.

יט) תוס' ד"ה מתה, בתוה"ד, ויש לומר דאיכא לאוקמה במתה כי הך. הקשה **הרשב"א**, אם כן, אמאי בעינן לקרא ד"ולביתך". ותירץ, דההיא בשמתה לאחר קצירה ותחילת הבאה, וקא משמע לן, דאף על גב דקצירה ותחילת הבאה לא נראו לקריאה, אפילו הכי מביא וקורא. עוד כתב, דיש ליישב קושיית התוס' באופן אחר. דבאמת פליגי הברייתות, אלא דר' יוחנן לא רצה

לגבי הפרות שהם שלו, מה שעשה עשוי.

פרק הניזקין

יב) מתני', הניזקין שמין להם בעידית. הקשה הרשב"א, אמאי לא תנן, המלוה את חבירו בעדים גובה מנכסים בני חורין, דהוי נמי מפני תקון העולם, משום תקנת לקוחות. ותיירץ, דלמאן דאמר שעבודא לאו דאורייתא, הא דאינו גובה מנכסים משועבדים מדינא הוא. ולמאן דאמר שעבודא דאורייתא, הוי בכלל אין מוציאין לאכילת פירות מקל וחומר. דאפילו פירות דכתיבי, כיון דלית להו קלא לא חשבינן להו ככתובין, ואינו גובה מנכסים משועבדים, כל שכן מלוה על פה שאינה כתובה כלל.

יג) רש"י ד"ה אין מוציאין, הגזול שדה ומכרה לאחר. אבל הרמב"ם (בפירוש המשניות פ"ה מ"ג) ביאר, דאיירי כגון שגזל ראובן קרקע משמעון, ושמעון הגזול, בא לגבות את הפירות מראובן.

יד) בא"ד, בתוה"ד, וגובה דמי הקרקע מנכסים משועבדים שמכרה לו באחריות וכתב לו שטר מכירה והרי הוא מלוה בשטר. הקשה הפני יהושע, מהא דאיתא בבא בתרא (מב), דהמוכר שדה בעדים, גובה מנכסים משועבדים, ואפילו בלא שטר, משום דמאן דמזבין בפרהסיא מזבין, ואם כן אמאי איצטריך רש"י לאוקמי במוכר בשטר. ותיירץ, דהא דאמרין כן, היינו לענין אם הבעל חוב טורף הימנו. מה שאין כן במוכר שדה שאינו שלו וטרפה הנגזל, לא שייך האי טעמא, משום דאנן סהדי דניחא ליה שלא תתפרסם המכירה, כדי שלא יבא הנגזל לערער.

טו) תוס' ד"ה וכתובת אשה, בתוה"ד, גבי בעל חוב שלא יראה וכו'. ביאר המהרש"א, דאף על גב דאינו דומה ממש, דהתם בעל חוב דינו מדאורייתא בויבורית, מה שאין כן באשה דדינה מדאורייתא בעידית. מכל מקום, בבעל חוב דטעמא משום נעילת דלת, ראוי לגבות לו מעידית. ואדרבא, יש להוכיח דעדיפא טעמא דנעילת דלת בבעל חוב, מהא דבאשה מדאורייתא בעידית. מהא דמטעמא שלא יראה אדם לחבירו שדה נאה וכו', לא נחתין בבעל חוב, אלא חד דרגא, מעידית לבינונית. אבל באשה מטעמא דשמא תקניטנו וכו', נחתין לה תרי דרגי, מעידית לזיבורית.

טז) מתני', והמוצא מציאה לא ישבע וכו'. הקשה הריטב"א (רבינו קרשקש לקמן נא). מאי טעמא נפסק, דהמוצא מציאה הרי הוא כשומר שטר משום פרוטה דרב יוסף, וחייב בגנבה ואבדה, ולא תקנו שלא יתחייב, משום דניחוש דאתי לאמנועי מלהשיב. ותיירץ, דמי שמוצא אבדה אין בדעתו שיאבד או יגנב ממנו יותר מכל ממונו. ועוד, שבדעתו להחזירה מיד.

יז) גמ', השתא דלא ידעינן אי כחושה אבל. ביאר המלא הרועים (בבא קמא ו:), דהוה אמינא, כיון שהרוב הן שמינות. וכתב, דאף למאן דאמר דאין הולכין בממון אחר הרוב, יש לומר דברובא דאיתא קמן מודה דהולכין.

דף מט ע"א

א) רש"י ד"ה הכא במאי עסקינן, בתוה"ד, ואמר אין לי מעות לפורעו וכו'. כתב בחידושי חתם סופר, דמשמע, דאם יש לו מעות צריך ליתן לו מעות, ולא דווקא מעות, אלא מטלטלין ולא קרקע. דיד הניזק על העליונה. וכן נקט הש"ך (סימן תיט סק"ב). אמנם התוס' ד"ה כגון, בסוה"ד, כתבו, דמשלם כסף לר' ישמעאל ולרבי עקיבא מיטב, ומשמע דסברי דיד המזיק על העליונה ולענין זה גרע נזיקין מבעל חוב, דלכולי עלמא יד המלווה על העליונה, וכן נקט הסמ"ע (שם).

ב) גמ', אהני קרא. הקשה בחידושי הגרע"א, אמאי לא אמרינן דאהני קרא, בגוונא דאין לניזק נכסים כלל, ומכל מקום צריך לשלם מעידית, דבדמיוק שיימינן. דבלא קרא לא הוי ידעינן לה, דמסברא אם אי אפשר לשום בדניזק, ליכא לדין מיטב כלל. ונשאר בצריך עיון.

ג) גמ', דאי אית ליה למזיק עידית וזיבורית וזיבורית דידיה לא שוויא כעידית דניזק דמשלם ליה ממיטב. כתב הרא"ש (בבא קמא פ"א סימן ב), דאי אית ליה למזיק עידית ובינונית וזיבורית, ולא שוויא זיבורית דמזיק כעידית דניזק, ובינונית שויה טפי מעידית דניזק, דיהיב ליה בינונית. והוכיח, מהא דלא נקט בינונית. וכתב, דיש אומרים דאפילו הכי יהיב ליה עידית, וטעמייהו משום דאהני גזירה שווה וקרא תרווייהו לשלם ממיטב, אהני גזירה שווה לשלם לו מזיבורית, דמזיק כשהיא כעידית דניזק. ואהני קרא, כשאינה כעידית דניזק, לשלם ממיטב דמזיק, דלעולם בעינן מיטב, או דמזיק או דניזק. והא דנקט עידית וזיבורית, ושבק בינונית. משום דלא הזכיר אלא הנך דמשתלמין מהם.

שני היינו שלפני יובל שני מכר שוב קרקע. וכן פירש המאירי.

ו) גמ', דר' מאיר סבר קנין פירות כקנין הגוף דמי ובהא במיתת אביו הוא דלא ירית. הקשה בשיעורי רבי שמואל (אות שלט), הא אפילו אי קנין פירות כקנין הגוף דמי, מכל מקום כיון שקנין הגוף היה שייך לאב, כשמת האב הא קא ירית ליה מיניה. ותיירץ, דלמאן דאמר קנין פירות כקנין הגוף, לא הוי קנין הגוף אלא כזכות, שלמחר יהיה הוא בעלים. ואם יפקיר בעל הגוף את הגוף, יזכה בו בעל הפירות בלי מעשה זכיה, כיון דעיקר הבעלות על הדבר הוי שלו, והכי נמי כשמת, לא ירית מידי, אלא זוכה בגוף ממילא.

ז) [תוס' ד"ה לא דכו"ע, דחויא בעלמא דר' יהודה וכו'. אמנם התוס' לעיל (כה:)] ד"ה רבי יהודה כתבו, דמדדן יום או יומים אין ללמוד לעלמא, דשאני התם דכתיבי קראי "כספו" "ותחתיו". וצריך עיון. (ג.ו.).

ח) תוס' ד"ה אי לאו, והקשה ר"ת וכו'. ובקצות החושן (סימן רנו סק"ג) תירץ, דהא דקיימא לן כריש לקיש דקנין פירות לאו כקנין הגוף, היינו דוקא היכא שאין לו אלא פירות, ולית ליה בגוף כלום כמו האי דמכר הבן. אבל קנין פירות דיובל הוי כקנין הגוף טפי, משום דבשדה יובל רשאי לחפור בו בורות שיחין. וכמו שביאר הרמב"ם (בפכ"ג ממכירה ה"ה-ו) דהקונה קרקע לפירות, אינו יכול לשנות צורת הקרקע, אבל הקונה לזמן קצוב בונה והורס ועושה בכל זמנו הקצוב, כמו שעושה הקונה קנין עולם לעולם. ודינא דיובל נמי כקונה לזמן קצוב, דהא חופר בקרקע ובונה והורס. וכן הוכיח מהראב"ד (שם) שכתב עוד אפשר, מוכר שדהו לששים שנה או לחמשים שנה, שיעשה בו כל חפצו כל ימי המכר, מפני שהוא כמוכר בזמן היובל. והא דקרי ליה בש"ס "קנין פירות" היינו משום דכל שאינו קנוי קנין עולם הוי קנין פירות. וכדאיתא ברין נדרים (כט). דכל קנין שאינו עולמית קנין פירות בלחוד מיקרי, כדמוכח בפרק השולח גבי מוכר שדהו לחבירו בזמן שהיובל נוהג. וכתב, והוא גם ביאור דברי הגמ' אריש לקיש "דכי קא נחית אדעתא דפירי נחית, אבל בהך אדעתא דגוף נחית", דהיינו דביובל הגוף שלו עד היובל להרוס ולחפור בגוף השדה, כאדם העושה בשלו. [ועיין לעיל אות ג מה שכתב החתם סופר.]

דף מח ע"ב

ט) במספר שני תבואות וכו', בכור נוטל פי שנים וכו'. הקשה בחדושי החתם סופר (ריש עמוד א) מאי סייעתא מקרא, הא לר' יוחנן "מכירת התבואות", כמכירת הגוף. וכן מאי סייעתא ממתניתא, וכי משום דלר' יוחנן קנין הפירות כקנין הגוף, אין לבעל הגוף גם קנין בגופו, ואחרי כלות זמן אכילת הפירות על ידי הלווקח, ממילא חזר הכל למוכר, ולמה יהיה ראוי. [ועיין לעיל עמוד א' אות ו] עוד הקשה, דמה ענין דברי רבא לכאן, הא הוי ליה לאיתווי ביבמות (לו:), היכא דפסק רבא כריש לקיש. ועוד הא קנין פירות כקנין הגוף פלוגתא דתנאי היא. אמנם לפי מה שכתב לעיל (עמוד א אות ד), שפיר יש לומר, דהכא חידש ריש לקיש, דאפילו בזמן שהיובל נוהג, אמרינן דקנין פירות לאו כקנין הגוף. ואהא קאמר רבא, דקרא ומתניתא מסייעא ליה. מדיילפינן, שלא יאנו המוכר והלווקח זה את זה, מקרא ד"כי מספר שני תבואות הוא מוכר". ותינוח אי אינו אוכל מן הקרקע אלא הפירות, והקרקע תשאר כמות שהיא. אבל אי יכול לשנות, אם כן מה יועיל חשבון שני תבואות. אלא על כרחך אין לו אלא קנין פירות, וכבר אפסקא הלכתא (ביבמות שם) דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי. ומתניתא נמי מסייעא, דאי סלקא דעתך שיכול לשנות, אפילו אי לא שינה, ומחזירה כמות שהיא, מכל מקום כיון שהיה יכול להפסיד בקרקע, לא הוה מוחזק, אלא ראוי. וסיים דנראה לו, דכיון דמעיקר הדין יכול הלווקח לחפור בו, אחין שחלקו אף על פי דהווי לקוחות ומחזירין זה לזה ביובל. מכל מקום מותרים לחפור שיחין ומערות.

י) גמ', ולא אמרן אלא דלא נחית אפירי וכו'. כתב המאירי, דלגירסא זו משמע, דאם אין לו דין על הפירות, אף על פי שהיו שם פירות, אינו יכול לדון על הגוף. וכתב, דיש פוסקים, שכל שיש שם פירות, הואיל ויכול לדון על הפירות, דן על העיקר, ואינו צריך הרשאה, ולדעה זו גרסינן ולא אמרן אלא דליכא פירי.

יא) גמ', מיגו דמשתעי דינא אפירי מישתעי דינא אגופא. ביאר הרשב"א, דכיון דאית ליה פירי בהאי ארעא הוה כשותף ויכול לדון על הכל, ודווקא בדאיתא לאיתתא במתא, אבל ליתא במתא, מצית אמרה, אי הוינא התם הוי טעיננא טפי כדאמרין גבי תרי אחי ותרי שותפי. ואי דאין איהו על הכל בדליתא במתא, אי נמי בדאיתא ועמדה ומיחתה שלא ידון בעלה אם בעל דינה, אם נתחייב בדין מה שעשה בגופה של קרקע, לא עשה ולא כלום, אבל

מאיר מדאורייתא בעידית, והפקיעו חכמים כחה אף גבי אביהן, וגובה מן הבינונית שלא תקניטנו, גבי יתומים נמי ראוי שתרד מעלה אחת, ותגבה מן הזיבורית. והא דפריך מי לית ליה לר' מאיר אין נפרעין וכו', דוקא אכתובה קא פריך, אבל בנוקין ודאי לית ליה אליבא דרבא. והגרע"א נמי הקשה קושיה זו, ותירצה בדוחק רב, עיין שם.

(יב) גמ', שנעשה ערב לנזקי בנו. כתב התוס' הרא"ש, דלאו דוקא בנו, אלא הוא הדין אחר, אלא אורחא דמילתא נקט. וכתב, דלחד שינויא דמשני כל לגבי בריה שעביד, ניחא.

(יג) גמ', נזקין ובעל חוב דמחיים גבו. כתב בחידושי הר"ן, דנהי דרב אחא בר יעקב לפרוקה לדמר זוטרא אמרה, ומר זוטרא איתותב, מכל מקום, כיון דסברתו דרב אחא בר יעקב לא אדחייא, נקטינן כותיה. הלכך, אי מת הלוה ואין ליתומיו נכסים לפרעו, גובה מן הערב בבינונית אף שאינו קבלן. אבל המאירי כתב, שאין הלכה כמותו, שהרי אף הערב יכול לתת ליתומים זיבורית ויהיה להם לפרוע החוב וממילא יפקע שיעבודו.

(יד) גמ', כתובת אשה דלאחר מיתה גביא. הקשה הרש"ש, הא איכא חיוב כתובה נמי מחיים, וכגון על ידי גירושין, ואם כן נימא שהערב מתחייב כמו כתובה מחיים דבינונית. ותירץ, דגירושין אינם שכיחים כל כך, הלכך עיקר הערבות באה בחיוב כתובה שעל ידי מיתה.

(טו) תוס' ד"ה אלא למאן דאמר, בסוה"ד, וקשה דהכא איירי בקבלן. ותירץ הפני יהושע, דרש"י סבירא ליה, דהא דמפלגינן בבבא בתרא (קעג:), לענין ערב או קבלן, היינו דווקא שאמר המלוה בשעת הלוואה ממי שארצה אפרע תחילה, דבערב לא מהני ובקבלן מהני. וכן כתב הרמב"ן (בבא בתרא קעב:). בשם יש מפרשים.

(טז) שם. הפני יהושע כתב, דלולי פירוש רש"י ותוס' היה אפשר לפרש הגמ'. על פי מה שסבר דהכא מיירי ביתומים קטנים. ולשיטת הרמב"ן והרא"ה והנימוקי יוסף והריטב"א, דביתומים קטנים אין נזקין לנכסי ערב, אפילו בקבלן. משום דחיישינן בהו טפי לצררי, או לשובר, והערב יחזור עליהם. ונראה מדבריהם, דהיינו דוקא כשיש להם נכסים. אבל כשאין להם, דלאו עליהו הדר, נפרעין מהקבלן, והרי בשמעתין איירינן בדלית להו נכסים, דאי לאו הכי לא היו נפרעין מהקבלן.

דף נ ע"א

(א) תוס' ד"ה מצווה הוא דעבד, כגון שנעשה ערב אחר הנישואין. הקשה המחנה אפרים (ערב סימן א'), דהא קיימא לן דלא משתעבד אלא משום דבהיא הנאה דקא מהימן ליה, שהוציא ממון על פיו. וכתב, דצריך לומר דתוס' סבירא להו כדעת הרמב"ם (פכ"ה ממלוה ה"ו), דערב דכתובה, כיון דמצווה עבד, אפילו קנו מידו, לא משתעבד, ואם כן היכא דלאו מצווה קעביד, כגון לאחר הנישואין, שייך להשתעבד בקנין.

(ב) גמ', ואי סלקא דעתך מיתמי האי משום דיתמי הוא תיובתא וכו'. ביאר הפני יהושע, דלענין יתמי מאי עדיף טעמא דיותר ממה שהאיש רוצה לישא, לאפוקי מטעמא דחינא. הא אפילו הוה שייך טעמא דחינא בכתובה, כמו טעמא דנעילת דלת בבעל חוב. לא הוה חיישינן לחינא גבי יתמי, כדלא חיישינן נמי לנעילת דלת בבעל חוב לגבי יתמי להגבותו מבינונית. והקשה, אמאי מסקינן בתיובתא, הא בסמוך מסקינן דהא דאין נפרעין מיתומים אלא מזיבורית, היינו משום דלא מסיק אדעתא דמלוה דמית לוח, ונפלי נכסי קמי יתמי, ודווקא בבעל חוב שייך לומר כן, משום דניתן לגבות מחיים, אבל כתובה הא לא ניתן לגבותה מחיים, וכדאיתא לעיל (מח:). ולפי זה שפיר איצטריך עיקרא דתקנתין, דאי לאו האי טעמא, הוה חיישינן לחינא אפילו לגבי יתמי, שתמנע מלכתחילה להנשא, משום דמסקא אדעתא דמית. ותירץ, דחינא הוה דומיא דנעילת דלת, דנהי דבעלמא חיישינן אפילו לגבי יתמי, היינו היכא שתוכל להפסיד לגמרי, מה שאין כן לענין בינונית וזיבורית דהוה רווחא פורתא, לא חיישינן לחינא גבי יתמי.

(ג) גמ', אע"פ שכתוב בו שבח אינו גובה אלא מן הזיבורית. ביאר הרמב"ן, דאיירי דכתב לו סתם לגבות מן העידית, ומן הדין גובה מן העידית בין ממנו ובין מיורשיו, וכיון דתקנו חכמים ליתומים מן הזיבורית, אין עוקרין תקנת חכמים בסתם, אלא אם כן פירש ואמר גבה מן העידית בין ממני ובין מיורשי.

(ד) רש"י ד"ה מאי עידית, בתוה"ד, שנטולה מסיקין או נשדפה וכו' דבטיל ליה תנאה וכו'. הקשה הרש"ש, וכי מפני דנשדפה התבואה בשנה זו, אבדה שם עידית. וכתב, דאולי יש לומר דאם רוצה הניזק לקחתה, צריך ליקח אותה ותבואתה המחוברת בה, והמה שרופות. נלכאורה יש לומר, דאיירינן

(ד) תוס' ד"ה שור רעהו, בתוה"ד, והשתא כולוהו נזקין דפטירי בו בהקדש ילפינן מאדם וכו' ממוזיק ע"י כריית בור. הקשה המהרש"א, הא בהדיא דרשינן בבור לפטור בו הקדש, מדכתוב "והמת יהיה לו". ותירץ, דאיצטריך קרא "והמת יהיה לו" גבי בור למעוטי שור פסולי המוקדשין, דמאדם לא ילפינן אלא לפטור הקדש, ואי לא ילפינן בור בהקדש מאדם, לא הוה מוקמינן ל"והמת יהיה לו" לפסולי המוקדשין אלא להקדש גמור, אבל השתא דאתי הקדש מאדם, לא איצטריך אלא לשור פסולי המוקדשין.

(ה) גמ', אלא לאומר הרי עלי מנה לברך הבית. הקשה השיטה מקובצת (בבא קמא ו:), למה לי קל וחומר, תיפוק ליה דכתיב בהקדש "לא תאחר לשלמו" דמשמע מיטב, כמו "מכה בהמה ישלמנה" דמדמינן "ישלמנה" ל"מיטב כרמו ישלם". ותירץ, דלא גמרינן גזירה שווה "דישלם" אלא היכא דמשלם מכח בית דין, ד"ישלם" משמע בבית דין, אבל התם דכתיב "לא תאחר לשלמו", משמע שמוטל עליו ולא על בית דין, ואם כן לא אתי מגזירה שווה, ומשום הכי איצטריך קל וחומר.

(ו) גמ', לא יהא אלא בעל חוב. הקשה השיטה מקובצת (בבא קמא ו:), דילמא הקדש עדיף מהדיוט, ומאי פריך. ותירץ, דשפיר פריך, משום דבעל חוב מן התורה דינו בזיבורית, אלא משום נעילת דלת אוקמיה רבנן בבינונית, ואם כן גבי הקדש דלא שייך נעילת דלת, סגי במה דיגבה מבינונית, דתרי יפוי כח לא עבדינן ביה.

(ז) תוס' ד"ה ועוד מאי, בתוה"ד, דלענין לחיובי מוזיק וכו' מרעהו נפקא וכו'. הקשה המהרש"א, מאי קושיא, הא אי לאו קל וחומר, הוה דרשינן "מרעהו" לפטור הקדש כתנא קמא, אבל השתא דאיכא קל וחומר להקדש לחיובי, אית לן למימר דעל כרחק "רעהו" אתי לחיובי בהקדש נזק שלם, אפילו בתם כרבי שמעון בן מנסיא. והרש"ש תירץ, דהקל וחומר מהא דהדיוט משלם חצי נזק, ולהקדש נזק שלם.

דף מט ע"ב

(ח) גמ', מפני מה אמרו הניזקין שמיין להן בעידית. כתב הרש"ש, דמהאי לישנא משמע דהוי מדרבנן. והקשה, אם כן היאך אפשר ליישב להאי לישנא עם הא דאמר רבינא "ור" שמעון היא וכו'". ותירץ, דנראה דעיקר הגירסא כמו שגרס הרי"ף (כד: מדפי הרי"ף), דהוה "רבי שמעון בן אלעזר", ולא מייתי הברייתא אלא לפרש הטעם, והא דר' שמעון דריש טעמא דקרא, ידוע הוא מהא דסבר עשירה ממשכנין אותה וכדהביא רש"י ד"ה דרדוש. אמנם הקשה על גירסת הרי"ף, דגרס מפני מה "אמרה תורה", וכן גרס גבי בעל חוב, דהוה בבינונית, והא בבעל חוב לכולי עלמא דינו בבינונית מדרבנן. ותירץ, דמצינו לשון זה גם בדרבנן. ועיין בתוס' ר"ד דגרס, בנוקין מפני מה אמרה תורה, ובבעל חוב מפני מה אמרו חכמים.

(ט) גמ', מפני מה אמרו בעל חוב בבינונית. עיין באות הקודמת. הרי"ף (כד: מדפי הרי"ף) פירש בדעת ר' שמעון, שמן התורה דינו בבינונית, אלא שראוי היה לגבות מעידית, מפני שגמל עמו חסד, וכדי שלא יערים להלוותו, על מנת לגבות ממנו את העידית, אמרה תורה שדינו בבינונית. והוסיף הראב"ד, דהווי טעם לדין התורה. וכן אמרו בירושלמי (פ"ה ה"א). והנימוקי יוסף (בבא קמא ח: בשם הרמ"ה), והמאירי (בבא קמא שם בדעת הרי"ף), פירשו בדעת ר' שמעון, שמן התורה דינו בעידית, וחכמים תיקנו מהאי טעמא שלא יגבה אלא מבינונית. והרשב"א כתב בדעת הרי"ף, שמן התורה דינו בזיבורית, וחכמים תיקנו בבינונית משום נעילת דלת. ולא אמרו להאי חששא של שמא יקפוץ וילוננו, אלא כדי שלא נאמר, דמטעמא דנעילת דלת מהראוי לתקן שיגבה מהעידית.

(י) גמ', אפשר דמשהי לה בגיטא. כתב הרשב"א, דיש להוכיח מהכא, דלעולם אין אשה יכולה להפקיע עצמה מיד בעלה שלא לרצונו, ואפילו באומרת מאיס עלי, דאם כן לתקנו ליה כתובה מינה. ודלא כהרמב"ם (פי"ד מאישות ה"ח), דפסק דבמאיס עלי כופין אותו להוציא. והתוס' בכתובות (סג: ד"ה אבל. הקשו כן, ותירצו, דלא מציא לטעון מאיס עלי, אלא בשיש רגלים לדבר. ובשביל אותן נשים לא רצו רבנן לתקן כיון דהוויין מיעוטא.

(יא) גמ', אמר רבא ת"ש וכו' אילימא מיתמי לית ליה ר"מ וכו'. הנה מוכח דלקושיית רבא, סבר ר' מאיר דגבינן מיתמי מזיבורית. ותמה בתוס' הרא"ש, הא רבא אית ליה לקמן (ג:), דגבי יתמי אוקמיה רבנן אדאורייתא. ומאידך מצינו בכתובות (נו:), דר' מאיר סבר, כתובת אשה מדאורייתא. אם כן, כיון שמאביהן גובה מבינונית, בעינן לאוקמא לדיניהו אבינונית כאביהן. ותירץ, דיש לומר, דגבי נזיקין ושטר חוב שכתוב בו שבח, שגובין מן העידית מאביהן מן התורה, ולא הפקיעו חכמים כחן, כן גובין מן היתומים. אבל כתובה דלר'

הדרה היוזמי

עליו עולמית. ביאר הפני יהושע, דכוונת רש"י, דלא תקשי אמאי תקנו חכמים לגבות כתובת אשה ממשעבדי, דהא כל אדם יש עליו חוב זה. ולכן כתב, דכיון שהוא דבר קצוב לא חששו בכך. מה שאין כן מזון אשה ובנות שחוזרין עליו עולמית, הוי דבר שאין לו קצבה, ומשום הכי חששו לפסידא דלקוחות. עוד כתב, דאף לפי מה שכתב רש"י, אין טעמם דר' יוחנן וריש לקיש משום קצובין, [שהוא טעמו של ר' חנינא], דאף בשאין קצובין לא חששו לתיקון העולם. דסגי במה שכתובין, ותו לא שייך למימר אין לך אדם שלוקח שדה מחבירו.

יד) תוס' ד"ה לפי שאין כתובין, בסוה"ד, כגון דגרשה ואהדרה. הקשה התורה גיטין, בשלמא לקמן (נא.), דמוקי בקנו מידו דאתי מכח התחייבות וקנין שלו, פריך שפיר, דבנות שקנו להן אחר שגירש ואהדרה שהיה בעולם. אבל הכא מיירי בבנות, דלא קנו מידו, אלא דבאין מכח תנאי בית דין, ואם כן מאי אהני דגירשה ואהדרה, הא אפילו אם גירשה, לא הפסידו הבנות תנאי בית דין שלהן. ואפילו אהדרה, אין לבנות תנאי בית דין חדש, וכיון שהחיובן מכח התנאי בית דין הראשון, אם כן לית לה קלא להך כתיבה.

דף נא ע"א

א) רש"י ד"ה קצובין ואע"פ שאין כתובין, ומלוה על פה שהיא קצובה טרפה ממשעבדי. ביאר המאירי, דאף דשאר מלוה על פה אינו גובה ממשעבדי. שאני הכא, דמזון האשה ובנות הוי משום תנאי בית דין, ושבח ופירות משום דכתב ליה אינון ועמליהון, ואף על פי שלא הזכיר שעבוד הנכסים בפרט לשבח ופירות. ועוד, דשבח ופירות יש להם קול אגב קרקע, ומזונות אגב כתובה. ואם כן, כל שקצב דמים לשבח ופירות ומזונות, יטרוף כפי מה שקצב, אף דלית ליה קלא כולי האי, הואיל ואינם כתובים בהדיא.

ב) תוס' ד"ה או דלמא, ואין נראה דבהדיא תנן וכו'. הקשה הרש"ש, הא התם (בבא בתרא קעה.), איתא בהדיא, דלר' יוחנן וריש לקיש מלוה על פה גובה מן הלקוחות. ותיירץ (שם), דר' יוחנן וריש לקיש איירי בגוונא דאין חשש פירעון, כגון בגו זמניה, או דקאמרו מדין תורה.

ג) רש"י ד"ה ניוזנית מנכסים משועבדים, אלמא כיון דקייצי וכו' גביא ממשעבדי כר' חנינא וקשיא לעולא. הקשה הרשב"א, דמזון בת אשתו לא קייצא ולא כתיבה קרינן לה, כיון דדמי מזונות לא קייצי, דפעם השער מוקיר ופעם מוזיל, והכי מוכח בכתובות (נח:), דרב ושמואל סברי דתקנו מזונות תחת מעשה ידיה, ומעה כסף תחת מותר, ורב אדא בר אהבה פליג, וסבר, דתקנו מזונות תחת מותר, ומעה כסף תחת מעשה ידיה. ואמרינן התם, דקמפלגי, דמר סבר מידי דשכיח ממדי דשכיח, ומר סבר מידי דקיץ דהיינו מעשה ידיה, ממדי דקיץ דהיינו מעה כסף. אם כן מוכח, דמזונות לא הוי מידי דקיץ. וכתב, דיש לפרש כפירוש ר"ח דמזון בת אשתו לא כתיבי ולא קייצי, ואכולהו פריך.

ד) רש"י ד"ה בשקנו מידו, וסתם קנין לכתובה עומר. הקשה הרשב"א, אם כן למה ליה למימר בשקנו מידו, לימא בשכתב ליה. לכך כתב, דכיון שקנו מידו הוה משעבד נפשיה, ואלים כח הקנין טפי מכתובה. ולפי זה ביאר הא דמקשינן, "אי הכי בנות נמי", דנהי דעיקר תקנתין, דלא גביא ממשעבדי, דאינן כתובין אצל משועבדין, אבל מחמת קנין ליגבו, וכן כתבו התוס' בד"ה בשקנו מידו.

ה) תוס' ד"ה אלמא, ונראה, דלעולא פריך דווקא. הקשה הפני יהושע, לפי מה שפירשו התוס', דר' נתן אתי לפירושי, אימתי הוי מפני תקון העולם. אמאי איצטריך למימר מפני תקון העולם, תיפוק ליה משום דהמקח קודם לשבח. ותיירץ, דכיון שהקול יוצא בשעת כתיבת השטר, אם כן הוה להו ללקוחות להזיזה אף כנגד השבח שיעלה אחר כך, דמשעת הכתיבה אשתעבד ניכסי, ומדינא היה ראוי לגבות השבח מהלוקח, אי לאו מפני תקון העולם.

ו) בא"ד, בתוה"ד, דבזמן שקדם שבו של ראשו היינו קצובין ואין כתובין. הקשה הרמב"ן, אמאי חשיב בשעת מקחו של שני קצובין יותר מכתובין, הא כיון שישנו לשבח עכשיו, ויש קול לכתובה, הוי נמי מכתובין. לכך כתב, דכל קצבה וכתובה דבתר זביני לאו קלא אית ליה.

ז) גמ' אמר ר' יצחק ב' כיסין קשורין. כתב הריטב"א (רבינו קרשקש) דבעינן ד' תנאים כדי לחייב בשבועת מודה במקצת. א. שיהא טוענו בבריא. דאם אינו טוענו בבריא פטור. דמשיב אבדה הוי, ופטור מן התורה, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. ב. דבעינן טענה ולאחריה הודאה. שאם הודה לו קודם התביעה בחמישים, ואחר כך אמר לו ק' לי בידך, אינו נשבע, משום דלא חשיב מודה במקצת. ג. שלא יהא "הילך" דהילך פטור. ד. שלא יהא בה

דנשדפה באופן שכבר אינה ראויה לשימוש, כמו בגוונא דנטולה מסיקין. **ה) רש"י ד"ה גובה מן הבינונית,** דאול ליה דיניה דאמר ליה נסתחפה שרך. הקשה הרמב"ן, דכיון דהזיק ונשתדפה עידית הראויה לו, למה אינו גובה מעידית של שאר נכסים, והלא היא הראויה לו מן התורה, דכתיב "מיטב שדהו ישלם", ואין חיובו אלא בשעת תשלומין. עוד הקשה, אמאי איצטריך רבא לפירושי מאי הזיק, הוה ליה למימר הניזקין גובה מן העידית שפאי עידית וכו'.

ו) בא"ד, אלא מפני תקון העולם הוא. הקשה הרש"ש, דמפני תקון העולם, דניזקין הוה ליה למימר דיגבה מן העידית, כמו לר' ישמעאל דגובה מעידית דמזיק.

ז) גמ', או דלמא משום דלא מסיק אדעתא דמלווה דמית לוה וכו'. הקשה הרשב"א, דלפי זה, אמאי קתני במתניתין מפני תקון העולם. ועוד הקשה, דמאי איכא למימר לענין ניזוקין, דליכא טעמא דלא מסיק, כיון דדינא בעידית דבר תורה, ואי בגדולים אמרו, ליכא תקנתא. ותיירץ, דלכולי עלמא ניזוקין ודאי הוי מפני תקון העולם, ובקטנים דווקא, דכי עבוד רבנן תקנתא בקטנים אבל בגדולים לא. והכא נסתפק ר' אדחבוי, אי יתומים שאמרו במשנתנו דווקא בקטנים, בין לענין ניזוקין ובין לענין בעל חוב, וכי קתני מפני תקון העולם אכולהו מילי דמתניתין קאי. או דלמא, בעל חוב הוי מדינא, משום דלא מסיק אדעתיה דמית, ואפילו גדולים נמי, ובנוקין לחוד הוי תקנתא, וכי עבוד רבנן תקנתא בקטנים ולא בגדולים, והא דקתני מתניתין תקנתא היינו דוקא לענין נוקין. [ונדבריו צרכים עיון, דבתחילת דבריו כתב דמפני תיקון העולם דקתני במתניתין, אכולה מתניתין קתני, ואי אפשר לפרשו לצדדין.]

דף נ ע"ב

ח) תוס' ד"ה יתומים שאמרו, בתוה"ד, אי נמי וכו', כשסרב לו מן העובד כוכבים. הקשה בחידושי חתם סופר, הא כיון שהערב כבר שילם לגוי, אם כן אין ריבית אוכלת בהן. ואי מיירי דהערב לא שילם, מי יכריח אותו לישבע, וממי הוא תובע שיוזק לישבע, הלא יאמר אינוני נשבע, ואם לא תרצו לשלם לגוי מה לי בכך, ונשאר בצריך עיון.

ט) גמ', אע"ג דקמא בינונית ובתרא זיבורית. כתב הרשב"א, דמשמע, דקמא גבי בינונית ובתרא זיבורית מדינא, דכי היכי דאקדמיה בפירעון הכי נמי אקדמיה ליטול מן העידית או מן הבינונית. דאי לא תימא הכי, היכי משכחת לה דקמא בינונית ובתרא זיבורית. אמנם הריטב"א (רבינו קרשקש) כתב, דליכא למימר דהוי מדינא, דהא איהו לא אקדמיה אלא לענין שאם לא יספיק לכולם, יהיה חלקו של ראשון קיים, או כדי שלא יטרפנה הבעל חוב. וכתב, דהכא איירי דכל אחד ואחד נוטל חלק שווה בבינונית וזיבורית לפי חשבון, ובינונית של אחרון לא הספיק לכל החוב, ומעיקר הדין היה לבעל חוב לטרוף מבינונית דקמא, קא משמע לן דאינו גובה אלא מהאחרון, אף על גב דאיכא בינונית לקמא.

י) תוס' ד"ה אע"ג, קשה קצת וכו'. ותוס' הרא"ש תירץ, דהתם ודאי שייך לומר לשון גובה, דמאיזה מהם שירצה גובה, אבל הכא שאינו יכול לגבות אלא מן האחרון, לא משמע לפירושי אין נפסד אלא אחרון.

יא) גמ', שמע מינה במתנה נמי עבוד רבנן תקנתא. הקשה הר"ן (כה. מדפי הרי"ף), אי קרי למתנת שכיב מרע משעבדי, אם כן מלווה על פה בתוך זמנו, ומזון האשה והבנות, לא יגבו מהן, והא אמרינן בבבא בתרא (קלג.). השתא ירושה דאורייתא אלמנתו נונית מנכסיו, מתנת שכיב מרע לא כל שכן. ותיירץ, דהכא איירי במתנת שכיב מרע במקצת ובקנין דהוי כמתנת בריא, אבל במתנת שכיב מרע בכלה, אי קמא בינונית ובתרא זיבורית, מבינונית דקמא גבי.

יב) תוס' ד"ה שמע מינה. אי נמי הכא במתנה במקצת. ביאר המהרש"א, דמהא דלא חילק לאחר ב' חלקים מנכסי ולאחד ג' חלקים, מוכח דלא הוי מתנה בכלה. ובמהר"ם שוף כתב, דיש להוכיח כן משום דבכולה לא מיקרי משועבדים להיות גובה מן האחרון, מטעם דאין גובה ממשועבדים במקום שיש בני חורין, אלא דווקא במתנת שכיב מרע במקצת דהוי בקנין וכמתנת בריא לכל דבר. ובחדושי הר"ן כתב, דמהכא משמע דמתנת שכיב מרע כמתנת בריא, לענין מלוה על פה. שאינה גובה ממנו אף על פי שגובה מן היורשין. דאם איתא דכירושה היא, אפילו אי דבמתנה נמי עבוד רבנן תקנתא. תקשי, אמאי גבי מבתרא ולא מקמא דבירושין לא שייך דין קדימה. אבל יש דוחין דלעולם מתנת שכיב מרע כירושה, והכא במתנת שכיב מרע במקצת, ובקנין עסקינן שדינה כמתנת בריא.

יג) רש"י ד"ה מעיקרא הכי איתקין, לפי שאין אדם רוצה ליקח וכו' חוזרין

טוען ברי קצת, ולא ברי גמור. אמנם לפי מה שראה הפני יהושע דרש"י פירש כן בכתובות (יח. ד"ה אלא) ובשבעות (מב: ד"ה אלא). אף דלא מייתי התם הא דרבי יצחק. כתב, דנראה דלשון אלא בדבריה קמיפלגי הכריחו לפרש כן. דמשמע דהדר ביה ממאי דקאמר מעיקרא, מאי קטן גדול. ולפי זה אתי שפיר אף לפי מה שביאר הפני יהושע בסמוך, דאף אם נאמר דר' אליעזר ב"י איירי בגדול הבא בטענת אביו, מיתוקמא אביו, דרבי יצחק כוונתיה, אלא הא דהדר ביה הש"ס ומוקי לה בקטן ממש, היינו משום דבעי לאוקמי מתניתין דשבעות הדיינין, דקתני אבל נשבעין לקטן כפשטיה.

(יד) **התוס' ד"ה אלא**, פ"ב קונטרס וכו' וקשה דעיקר התירוץ חסר מן הספר. וכתב הפני יהושע דלפי מה שכתב לעיל (אות יג) לא קשה מידי, דהא דמקשה הש"ס מעיקרא והתנן אין נשבעין על טענת קטן, אף דקתני סיפא להדיא אבל נשבעין לקטן. היינו משום דלא הוי מסיק אדעתא דגמ' לחלק בין קטן הבא בטענת עצמו, לבא בטענת אביו. ומשום הכי הקשה מרישא, וסיפא על כרחי היינו כדמוקי לה שמואל התם בבא ליפרע מנכסי קטן. מה שאין כן לאחר דמסקינן בדבריה קמיפלגי, דהיינו אי שייכא העזה בבא בטענת אביו או לא, וממילא מיתוקמא מתניתין דאבל נשבעין לקטן כפשטיה, דנהי דהבא בטענת עצמו אין נשבעין לקטן, היינו משום דלא שייך גביה אין אדם מעיו, מה שאין כן בבא בטענת אביו, שייך שפיר אין אדם מעיו, דבבנו נמי אינו מעיו, כיון שאביו עשה לו טובה. ואם כן לא שנא בנו גדול, לא שנא בנו קטן. ושוב לא קשיא לרש"י, כיון דהא גופא בפלוגתא דרבה שייכא,

(טו) **בא"ד**, ועוד דבהגוזל קמא ממעטינן כו' וא"כ מהאי טעמא נמי נמעט כו'. כתב הפני יהושע, דלפי מה שכתב [באות הקודמת] יש ליישב נמי להאי קושיא. דנהי דממעטינן התם נתנו כשהוא קטן ותבעו כשהוא גדול, היינו מטעמא דרבה דדריש טעמא דקרא, דהא דמחייב שבועה במודה במקצת, ולא מהימנינן ליה במיגו, משום דאין אדם מעיו. ואם כן בנתנו כשהוא קטן דליכא העזה, אם יאמר לא היו דברים מעולם, או החזרתי לך כשהוא קטן. כמו שכתבו **התוס' בבא קמא** (קו:) משום הכי פטור משבועה, אפילו בתבעו כשהוא גדול לא שנא מודה במקצת, לא שנא שובעת שומרים. דהתם נמי איכא לאלו המיגו. ואף לרש"י דלא אמרינן מיגו לאפטורי משבועה, מכל מקום מיתוקמא סוגיא דהגוזל, בנתנו כשהוא קטן ותבעו כשהוא גדול במודה במקצת דוקא ואל בשבועת השומרים. ופטור משום דהווי כמשיב אבידה, דאי בעי כפר הכל, כיון דלא שייך אין אדם מעיו. מה שאין כן בקטן הבא בטענת אביו, לא ממעטינן. כיון דלא שייך האי טעמא דמשיב אבידה, דכיון שבא בטענת אביו בבנו נמי אינו מעיו.

(טז) **גמ'**, ובכוליה בעי דלודי ליה וכו' **אשתמוטי הוא דקא משתמיט**. הקשה **התוס' הרא"ש**, דמאחר שאינו חשוד לכפור אלא מתכוין לדחותו עד שיהיה לו לפרוע, מה עסק לשבועה זו, והלא בודאי יפרע כשיהיה לו המעות. ותירץ, דאיכא למיחש דכיון דהתחיל לכפור ויצא מבית דין זכאי, הואיל ונדרחה ידחה, ולא יפרע.

(יז) **רש"י ד"ה חזקה**, אממונא לא חשוד מדלא כפריה בכוליה. הקשה **בחיודושי הגרע"א**, אמאי הוצרך לומר דאינו חשוד מדלא כפריה, ולא פירש כפשוטו דלא הוי חשוד אממונא, דתלינן דעושה כן משום אישתמוטי, והרי בשבועה להכחיש עד, הא דלא אמרינן מיגו דחשוד, על כרחי הטעם נמי משום אישתמוטי, אף דליכא הוכחה מדלא כפריה. ונשאר בצריך עיון.

(יח) **תוס' ד"ה אלא**, בתוה"ד, ואם כן מהאי טעמא נמי נמעט כשהוא גדול ותבעו כשהוא קטן. כתב **בחיודושי החתם סופר**, דיש ליישב, דנהי דבעינן נתניה בגדול שהוא איש שהביא ב' שערות, מכל מקום לענין תביעה הוי איש כל שתביעתו תביעה ואין המשיב יכול להעזי. ולר' אלעזר בן יעקב, אפילו קטן לענין תביעה גדול הוא, אם בא בטענת אביו שאינו יכול להעזי. ולרבנן אפילו גדול במילי דאבוה קטן הוא מפני שיכול להעזי. ונעייין לעיל אות יג.

(יט) **תוס' ד"ה מפני מה**, וליכא מיגו דאין לו פנים לכפור הכל. הקשה הר"ן (בשבועות כ"ג. מדפי הרי"ף), הא בהאי גוונא אמרינן מיגו, כדאיתא **בבבא בתרא** (לו.), בהנהו עזי דאכלי חושלא בנהרדעא, דיכול לטעון עד כדי דמיהן, מיגו דאי בעי אמר לקוחות הן בידי. אף דאילו אמר לקוחות הן בידי היה צריך להעזי. ותירץ, דאף דמהני התם לענין ממון מכל מקום הווי מגו גרוע ולא אלים לפטור משבועה. **ובקובץ שיעורים** (ח"ב סימן ג' סקכ"ב), ביאר החילוק בין ממון לשבועה, דבמיגו דהעזה ליכא גריעותא אלא בהוכחה והברור, משום דאפשר שהוא רוצה לשקר, ואינו יכול להעזי. אבל כח הנאמנות שיש בדין מיגו, איכא אף במיגו דהעזה, דמכל מקום אם היה טוען היה נאמן, ולאפטורי מממון סגי בדין נאמנות גרידא, אבל לאפטורי משבועה

משום מגו, (לא מגו דכופר בכל דהא לא חשיב מגו). אלא מגו אחר, משום דאמרינן מגו לאפטורי משבועה. ושלא כדברי הר"י מיגש שכתב דלא אמרינן מגו לאפטורי משבועה. והשתא לפום הני כללי, בעינן לפרש דברי ר' יצחק בגוונא דכולהו איתנהו. ומשכחת לה כשטענו המאבד, ואמר, נפלו ממני ב' כיסין קשורין, ועומד הייתי בראש ההר וראיתיך שמצאת כיס אחד, ואותו הכיס שמצאת, הכרתי בו שהיה א' מב' הכיסין שנפלו לי. וברור לי שאם מצאת את זה, מצאת גם חברו, דקשורין היו. והמוצא אומר, א' מצאתי ונאבד ממני בפשיעה, או שהוצאתיו לעצמי ואשלם לך. הרי זה ישבע. דהשתא נתקיימו כל ד' התנאים לחייב. איכא טענת בריא, כיון דקשורים היו. וכיון שהוציאו אין כאן הילך. ויש כאן תביעה ואחר כך הודאה. ומיגו ליכא, דמיגו שכופר בכל לא מצאתי כלום לא הוי מיגו. אי נמי יש לפרשה, בגוונא שהמוצא הכריז שמצא כיס א', ובא חברו ונתן סימן ונטלו. ואחר כך תבע ממנו ב' כיסין אחרים, משום דאמר ג' כיסין קשורים נפלו ממני, וכיון שמצא הא' מצא הכל. וחברו אמר שמאותן הב' אין לו אלא א', והוציאו דלא הוי הילך. והשוררים פטר ר' יצחק, משום דמנתחי מהדדי ולא הוי טענת בריא דאפשר דמצא הא' ולא מצא חברו אף שהיו קשורין.

(ח) **רש"י ד"ה והלה**, בתוה"ד, והוי ליה טענת ברי. הקשה הפני יהושע, מאי טענת ברי היא זו, הא קיימא לן דהכל צריכין דעת בעלים, חוץ מהשבת אבידה. ואם כן מצי למיטען החזרתי לך, שלא מדעתך, כגון לגינה וחצר המשתמרת. ואפילו אם תימצי לומר דאיירי שהמוצא טוען שהחזיר לידו ממש, מכן מקום [לשיטת הסבורים דמועיל מגו לאפטורי משבועה] להימן במיגו שהחזיר שלא מדעתו. ואפשר דלא חשיב מיגו, כיון דלא שכח להחזיר שלא מדעת. או דאיירי בענין שאין לבעל אבידה גינה וחצר המשתמרת, דבכהאי גוונא צריך להחזיר לידו ממש.

(ט) **תוס' ד"ה תניא**, פירש בקונטרס כו' וקשה דליהמניה במיגו כו'. כתב הפני יהושע, דנראה דאולי לשיטתייהו כדמשמע מפירושה **לקמן** (בעמוד ב') ד"ה **מפני**, ו**בבבא מציעא** (ג.) ד"ה **מפני**, דאמרינן מיגו לאפטורי משבועה. אבל **רש"י** לשיטתו שפירש **בבא מציעא** (שם) בהא דמפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע, דהיינו דקשיא, דליהוי כמשיב אבידה. משמע דהיכא דלא שייך משיב אבידה לא אמרינן מיגו לאפטורי משבועה. ונעייין לעיל אות ז ו-ח) ואם כן אין מקום לקושיית התוס'.

(י) **בא"ד**, ועוד לפי המסקנא ר"י דאמר כמאן. כתב **הרשב"א** וכן פירשו **המהרש"ל** (בחכמת שלמה) ו**המהר"ם** (בעמוד ב') **אתוס' ד"ה ורי אליעזר**. דלפירושי **רש"י** בסוגיין אתי שפיר. דפירש דלמסקנא נמי דיבר ר' אליעזר בן יעקב בקטן. וסובר, דאפילו בתביעה כל דהו של קטן, לא חשיב משיב אבידה, דאכתי אינו מעיו לכפור בכל. והוא הדין בהא דר' יצחק, כיון דאיכא טענת ברי כל דהו. ו**הפני יהושע** כתב, דנראה עוד, דרש"י לשיטתו **בבא קמא** (קז.) ד"ה **כדרבה**). דמשמע מפירושו, דלא אמרינן אין אדם מעיו, אלא דוקא היכא שעשה לו טובה. ואם כן יש לומר דהיינו טעמייהו דרבנן דבבנו מעיו, והיינו לפי שלא עשה לו טובה. ואם כן כל שכן במצא מציאה, דלא ישבע. משום דהווי כמשיב אבידה, דאי בעי כפר הכל. ואי אפשר לומר אין אדם מעיו, כיון שבעל האבידה לא עשה לו טובה. מה שאין כן לר' אליעזר בן יעקב דאמר לא שנא בו לא שנא בבנו אינו מעיו, ואם כן לא שני ליה בין היכא שעשה לו טובה או לא. דבכל ענין אינו מעיו. ואם כן היינו נמי טעמא דרבי יצחק דסבר כר' אליעזר בן יעקב.

דף נא ע"ב

(יא) **רש"י ד"ה על טענת עצמו**, השתא משמע שאין אדם תובעו. הקשה **ההפלאה** (כתובות יח.), היאך מתחייב שבועה, הא אין נשבעין על טענת שמא. ותירץ, דמיירי בגוונא שלאחר שהודה שחייב לאביו מנה, הבן טוען ברי לי שלא פרעת לאבי.

(יב) **תוס' ד"ה וראב"י לית ליה**, וקשה וכו' ועוד וכו'. ו**המהר"ם** כתב דרש"י עצמו הרגיש בקושיא זו ומשום הכי כתב **בד"ה ורבי אליעזר**, דהוי כמו והיונן בה. דהיינו דלא הקשו לקושיא זו אלעיל, אלא שהיתה קושיא בעלמא אר' אליעזר ב"י.

(יג) **גמ'**, **אלא כדרבה קמיפלגי**. פירש **רש"י בד"ה אלא**, לא תימא בטוענו גדול אלא בטוענו קטן ודקשיא לן כו'. כתב הפני יהושע דאמנם כבר כתבו **הרשב"א** ועוד [עייין לעיל אות יז], שרש"י הכרח לפרש כן, משום דבעי לאוקמי הא דר' יצחק כר' אליעזר ב"י. והיינו דוקא אי ר' אליעזר ב"י איירי בטוענו קטן, דהוויא טענת ברי קצת. ואפילו הכי לא הווי כמשיב אבידה, דאכתי אינו מעיו. והוא הדין בהא דרבי יצחק דאיירי נמי כשבעל אבידה

צריך שיהיה בירור במקום השבועה שהיא מבררת.

דף נב ע"א

א גמ', ועושיין להן לולב וציצית וכל דבר שיש לו קצבה לאתווי שופר וכו' לאתווי מגילה, ביאר המהר"ם שוף, דאיכא רבותא, דאף שיכול לצאת בשמיעת שופר של חבירו. מה שאין כן בלולב וציצית דבעינן "לכם" משלכם, וכן לאתווי מגילה אף דיכול לצאת פעם בשנה בשל חבירו.

ב גמ', ולוקחין להם ס"ת תפילין ומזוזות, הקשה החשק שלמה, לדעת בעל העיטור (הובא בשולחן ערוך אורח חיים סימן לז), דחינוך דתפילין אינו אלא מבן י"ג שנה, ותו לא צריכי לאפטרופוס. וכתב, דאולי כל זמן דלא הביאו ב' שערות, עדיין קטנים הם וצריכי לאפטרופוס.

ג גמ', אף לא למכור עבדים וליקח שדות מאי טעמא דלמא לא משפיינן. ביאר המהרש"א, דתנא קמא פליג בהא ולא חייש ללא משפיינן. והא דלא חייש הכא לדלמא תשדוף, כדלעיל גבי למכור ברחוק ולגאול בקרוב, משום דבעבדים איכא למיחש טפי לתיוהא מבשרה, שמא יחלה או ימות.

ד גמ', ואין אפטרופין רשאין להוציא עבדים לחרות. הקשה הריטב"א (מכתב יד), הא לעיל (מו:): אמרינן, דכתב ליה גיטא דחירותא על שמיה. ותירץ, דההוא משום דעשה שלא כהוגן, אפקעה רבנן ואוקמוה לעבד ברשותיה דאפטרופוס.

ה גמ', ואם מינן אבי יתומין הרשות בידו. הקשה הרשב"א, דמאי קא משמע לן, פשיטא. וכתב, דאפשר לומר, דכיון דטעמא דמילתא משום דמפסידין, דקטן אין לו דעת, ואשה אינה זריזה להשתדל בתקנתן של נכסים, ועבדים משום דלא מהימני, והלכך אף שמינן אבי יתומים נסלקם, כאפטרופוס דמפסיד, ואפילו מינהו אבי יתומים, קא משמע לן דלא. דשאני הכא, דהפסד זה כבר ניכר ונודע לאבי יתומין וסבר וקיבל. עוד כתב, דגרסינן הרשות בידי דהיינו ביד בית דין, דאם מינן אבי יתומים על נכסיו בחייו לשאת ולתת בהן, לומר שהיו מוחזקין אצלו נאמנים וריוזין, הרשות ביד בית דין לעשותן אפטרופסין מדעתן על נכסיו לאחר מותו.

ו רש"י ד"ה להוציאן לחרות, בתוה"ד, אפילו הכי אין רשאין שהרי אין גופן קנוי להן לשחררן. כתב התוס' הרא"ש, דלא נהירא, דהא כשמוכרים אותם לאחרים היאך מוציאין אותם לחרות, והלא לא באו אלא מכח האפטרופוס. לכך כתב, דהטעם הוא משום חשד שלא יאמרו שמוזלזלין בהם, (וכמו שכתבו התוס' לעיל (לח:): ד"ה אין הגזברין). ובתפארת יעקב כתב, דיש לחלק בין שיחרור שהוא עצמו מפיק האיסור ולא הוא בידו. למכירה, דלא מכר אלא קנין דמים, וקנין איסור ממילא נפקע למי שיש לו קנין דמים.

ז רש"י ד"ה באחרונה, כשיגדלו יחשב עמהן וישבע וכו'. כתב הרא"ש (סימן ה'), דלא נהירא לאוקמי פלוגתא דרבי ורבנן שמעון בן גמליאל, בפלוגתא דאבא שאול ורבנן דמתניתין, אלא בחשבון לחודיה הוא דפליגי, דרבי סבר כיון שצריך לעשות חשבון באחרונה, ישים לבו לדקדק בענינים, אפילו אין לו לישבע. ור' שמעון בן גמליאל סבר אינו צריך.

דף נב ע"ב

ח תוס' ד"ה דאתו, דנעשים הלוקחים שומרי שכר כיון דיכולים לאוכלם. הקשה המהרש"א, הא כיון דיכולים לעשות בהם ככל חפצם, יתחייבו נמי באונסים. ובתורת גיטין תירץ, דדווקא היכא דאין המוכר יכול לחזור, אמרינן דכל הנאה של לוקח, משום דכל זמן שאין הלוקח מחזיר, אין המוכר יכול ליהנות בשום דבר, והלוקח יכול ליהנות ממנו לכל צרכיו, הן לקדש בו אשה והן לקנות. אבל הכא דהיתומים דהם המוכרים יכולין לחזור בהן, ויכולין נמי לחזור וליקחן מבית הלוקח, לאוכלן ולקדש אשה, לא חשיב כל הנאה של לוקח, דהרי גם המוכר יכול לעשות בו כל מה שירצה.

ט גמ', קא אכיל ושתי מדידהו ולא אמור אימור מציאה אשכח. כתב הרמב"ם (פ"י מנחלות ה"ז), דהא דתלינן במציאה, הוי דווקא באפטרופוס שמינהו אבי יתומים, אבל באפטרופוס שמינהו בית דין, לא תלינן במציאה. וביאר הרשב"א, דכיון דאיכא למיחש ביה מסלקינן ליה, דבי דינא לא מוקמי אלא גברא דבדיק ומהימן, והאי כיון דסאני שומעניה לא חזי להכי. והקשה, דבשלמא לכתחילה לא מוקמינן ליה אפטרופוס, כיון דסני שומעניה, אבל כיון דנחית להו לנכסים, מספיקא אמאי מסלקינן ליה, דאחזוקי אינשי בגנבי לא מחזקינן. ואי משום דלא אמיד מחזקינן ליה דאכיל מיתמי, אף בשמינהו אבי יתומים נסלקיה, דהא אפטרופוס דאפסיד אפילו כשמינהו אבי יתומים מסלקינן ליה. לכך כתב, דהוא הדין בכל אפטרופוס, דכיון שהורידהו בית דין לנכסים, מספיקא לא מחזקינן ליה בגנב, דאחזוקי אינשי בגנבי לא

מחזקינן, ואיכא למיתלי במציאה.

י גמ', מאן דאמר מערב מאי טעמא לא אמר מנסך. הקשה בחידושי הגרע"א, דמקושת הגמרא משמע דעדיף לפרש מנסך. ועוד, דהא רב סבר מסברא כר' ירמיה, ואם כן אמאי פריך מאי טעמא לא אמר מערב. ותירץ, דודאי בפשוטות עדיף לפרש מערב, דאי הוי מנסך ממש, צריך לדחוק בישראל פושע. מיהו, לשמואל בעבודה זרה (עד): דסבירא ליה כרשב"ג, דיין ימכר לעכו"ם, חוץ מדמי איסור. ועל כרחק משנתנינו כתנא קמא, דסבירא דיין ביין אסור כולו. לכך, עדיף לפרש במנסך ממש, ולאוקמי בישראל מומר. והוי סתם מתניתין כהלכתא. אבל רב לשיטתו אזיל, דסבר כתנא קמא דיין ביין אסור כולו, וממילא עדיף לפרש מערב ממנסך, כדי שלא לדחוק ולאוקמי בישראל מומר.

יא רש"י ד"ה מערב, יין נסך ביין כשר ואסרן בהנאה. הקשה הפני יהושע, דאיתא בעבודה זרה (עד), דאמר שמואל להדיא דהלכה כרבנן שמעון בן גמליאל, דאפילו יין ביין, מותר למכור לעובד כוכבים, חוץ מדמי יין נסך שבו. עוד הקשה, דמי הכריח לרש"י לפרש כן, הא שפיר מצינן לפרש לשמואל, דאף דלא אפסדיה לענין איסור הנאה, מכל מקום הוי ליה הפסד מועט שצריך למכרו בוול לעכו"ם, וכמו לגבי מדמע. ועוד הקשה, דרש"י סתר עצמו למה שפירש בבא קמא (ד:): ד"ה ומנסך, דבמעורב יין נסך בכשר לא מצינן לאוקמי. וכתב לעיין מה שכתב בבא קמא.

יב גמ', מנסך קים ליה בדרכה מיניה, הקשה הפני יהושע, הא אכתי שייך תיקון העולם שלא יהא כל אחד הולך ומנסך. ומה שכתבו התוס' בד"ה מנסך, דאי אפשר לחייב מהאי טעמא, אלא כאילו הוא היוק ניכר. הא גופא קשיא דאפילו בהיוק ניכר, כגון מדליק גדישו של חבירו בשבת, או גנב וטבח בשבת, דפטרינן ליה, משום קים ליה בדרכה מיניה, אמאי לא נחייבו משום תיקון העולם, שלא יהא כל אחד הולך ומדליק גדישו של חבירו, ואומר פטור אני. דבשלמא לשמואל דקנסא מקנסא לא ילפינן, אתי שפיר. אלא לרב דיליף קשה. ותירץ, דכיון דקיימא לן דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, אם כן לא משכחת מנסך ממש אלא בישראל מומר, אבל לא בהיתרו בו וקיבל התראה. ולפי זה אתי שפיר, מה שלא תקנו כן בכל מקום, היכא דקים ליה בדרכה מיניה, משום דלא יועילו חכמים בתקנתן, דאפילו אם נאמר דחייב בתשלומין במזיד, אכתי אתי לאערומי ולומר שוגג הייתי, או שיוק וידליק גדישו שלא בעדים. מה שאין כן במנסך, כיון דלא משכחת דאוסר אלא בישראל מומר, אם כן לא לא יהיה נאמן שניסך שלא בעדים, וכיון דאיכא עדים תו לא מצי לאערומי ולומר שוגג הייתי.

דף נג ע"א

א גמ', דאי תנא מטמא אי תרומה משום דקא מפסיד לה לגמרי. פירש רש"י דלא חזיא תו לאכילה. והקשה הרשב"א הא בהמשך אמרה הגמ', אבל מטמא דלא מפסיד ליה לגמרי. ופירש רש"י משום דחזי להסקה או לבהמה. ותירץ, דהכא לגבי מדמע דלא מפסיד להו אלא כל דהוא, דהא אי בעי לזבניה לכהן בדמי תרומה. שויה ליה למטמא מפסיד לגמרי, משום דלא חזי אלא להסיקה תחת תבשילו. אבל לקמן לגבי מנסך דמפסיד לה לגמרי, דאפילו בהנאה אסור, אין מטמא ואפילו תרומה חשיב מפסיד, משום דחזיא להסקה.

ב רש"י ד"ה למה לי, כיון דתנן מנסך בתרתי דרישא כל שכן מדמע. הקשה הרש"ש, דהא אמרינן לעיל, דלא הוה ידעינן מדמע ממטמא, דמטמא מפסיד לגמרי וכל שכן דלא הוה ידעינן ליה ממנסך דמפסיד לגמרי טפי.

ג גמ', מאי טעמא היוק שאינו ניכר לא שמיה היוק. תמה בחידושי החתם סופר, היאך אפשר לומר דמן התורה יהיה הפקר והיתר להפסיד אפילו אלפי אלפים רבבות של חבירו, על ידי היוק שאינו ניכר. ועל כן כתב, דלא שמיה היוק היינו, שאינו נכלל בפרשת נזיקין דקרא, לדין תשלומין ממיטב. אלא שהוא בכלל בית דין שמכין ועונשין שלא מן הדין, וקונסין לפי המקום והזמן, והמויק והניזוק. עד שתיקנו חכמים, שיהיה ככל נזיקין שבתורה. ומכל מקום הקשה, מהיכי תיתי למעט מן התורה היוק שאינו ניכר, שלא יהיה בכלל "מכה בהמה ישלמנה". והוכיח מסנהדרין (פד:): דהיכא דמסברא ליכא טעם לפטור לא דייקינן לה מדיוקי דקרא. וכתב, דלפי מה דאיתא בבא קמא (פד:): דלבן עזאי איכא מיעוטא לפטור הכהו בשפור על הציפורן, דהוה צער שאינו ניכר. יש לומר דיליף מקל וחומר, דאם אדם באדם פטור באינו ניכר, כל שכן אדם בבהמה. ולרבי דפליג אבן עזאי, והלכתא כוותיה. צריך לומר, דיליף מדאיצטרף לחייב באדם משמע דבהמה פטור. וסיים בצריך עיון.

ד גמ', אי הכי אפילו במזיד נמי. הקשה הריטב"א (רבינו קרשקש), מאי

בקושיא.

(ז) **רש"י ד"ה ונפסל**, שפסלתו מלכות. **ובמאיורי** כתב, דיש אומרין דווקא בפסלתו מדינה, דעדיין יוצא במדינות אחרות.

(יא) **תוס' ד"ה גולן הוא**, ויש לומר דכיון דהיזק שאינו ניכר וכו'. הקשה **המהר"ם** אם כן, בגול בהמה והוכחשה ממילא, אמאי אמרינן הרי שלך לפניך. ותירץ, דהכחשה שאני דהדר בריא. ולפי זה הקשה, מאי סלקא דעתיה דתוס' להקשות מהכחשה, הא הכחשה שאני. ותירץ, דעיקר קושית התוס' היתה מכח סברא דיש לחלק בין נטמאת ממילא למטמא בידים.

(יב) **בא"ד, בתוה"ד**, אי חשיב ליה היזק שאינו ניכר אפילו אתפסיה בידים פטור. הקשה **המשנה למלך** (פ"ג מגזילה ואבידה ה"ד), הא בידים ודאי חייב, כי היכי דמחייבינן את המטמא, המדמע והמנסך. ותירץ **התורת גיטין**, דכיון דעיקר טעם החיוב שלא יהא כל אחד ואחד הולך וכו', האי טעמא שפיר שייך במטמא ומנסך, דהדין נותן שאסור לעשות כן, אבל למסור השור לבית דין, הוי חיובא מדאורייתא, והיאך שייך לעשות תקנה לחייב המוסרו לבית דין, כדי שלא יהא כל אחד מוסר לבית דין, שור שחייב מיתה.

(יג) **גמ', ר' יהודה אומר בשוגג יאכל למוצאי שבת**, הקשה **הפני יהושע**, דכי היכי דבו ביום לא יאכל, משום דקניס שוגג אטו מזיד. הכי נמי אמאי יאכל למוצאי שבת, ולא קנסינן ליה שלא יאכל עולמית דומיא דמזיד. ותירץ, לפי מה שכתב **הרשב"א** (בחולין טו.), דהא דקנסינן שוגג אטו מזיד, היינו דלא ליתי לאערומי לעשות במזיד ולומר שוגג הייתי. והאי טעמא לא שייך אלא לענין בו ביום, דאי שרינן ליה בשוגג, אתי למיעבד במזיד. אבל הכא כיון דלא שרינן ליה, אלא למוצאי שבת בכדי שיעשה, תו לא שייך למיקנסיה שוגג שלא יאכל עולמית, כי היכי דלא ליתי לאערומי ולמיעבד בשבת שיאכל במוצאי שבת, דבלאו הכי מצי למיעבד במוצאי שבת בהיתרא, ולא שביק היתרא ואכיל איסורא.

(יד) **רש"י ד"ה משום חומרא דעבורת כוכבים מיבדל בדילי מינה**, ולא צריך למיקנסיה. כתב **המצפה איתן**, דמשמע, דגבי שבת דקניס, לא סבירא ליה לרי' יהודה, דמיבדל בדילי מיניה. והקשה, דהא **בפסחים** (יא.), חזינן, דרי' יהודה סבירא ליה, דאמרינן משום חומרא דשבת מיבדל בדילי מיניה, ומשום הכי מתיר ליתן שפופרת של שמן על פי הנר בשביל שתהא מנטפת, ולא גזר דלמא אתי לאיסתפוקי מיניה. וכתב, דיש לחלק, בין גזירה דלהבא דשמא יבא לידי איסור, לקנסא דקנסינן על העבר, דכבר עביד איסורא. דנהי דהיתרא אטו איסורא לא גזר ר' יהודה גבי שבת, משום טעמא דבדילי מיניה, מכל מקום היכא דעבד איסורא קניס, ולא מהני ליה טעמא דמיבדל בדילי.

(טו) **תוס' ד"ה בדאורייתא**, ואם תאמר וכו' וקתני כהנים שפגלו במקדש שוגגין פטורין. וברש"י תירץ, דשאני כהנים דורזין הן, לכן לא קנסום שוגג אטו מזיד. ולהכי תני **הכהנים** שפיגלו, לאורויי טעמא דלכך פטורם שוגגים לפי שכהנים הם.

(טז) **גמ', ורמי דרבי מאיר אדרבי מאיר בדאורייתא**. כתב **המהרש"א**, דלא ניחא ליה לתרץ, דמיירי בשביעית בזמן הזה דרבנן, דכיון דתני סתמא "בשביעית" משמע בכל גווני. והחזון איש (אבן העזר קמ"ז) ביאר עוד, דאי נימא דבזמן ששביעית דאורייתא שרי לקיים, אין ראוי להחמיר בזמן הזה יותר מבדאורייתא. ועוד, מדאמר רבי מאיר דרך כלל לחלק בין שביעית לשבת, משמע אפילו בזמן דשביעית דאורייתא.

(יז) **גמ', הנוטע בשבת בשוגג יקיים במזיד יקור**. הקשה **המקדש דוד** (שביעית סימן לה), כיוון דהמבשל בשבת במזיד, שרי לרבי מאיר למוצאי שבת בכדי שיעשו. נתיר נמי הנטיעה במוצאי שבת בכדי שיטע. ותירץ, דהא דמהני להמתין בכדי שיעשו היינו דווקא בשאר מלאכות, דעל ידי שממתין שיעור זמן הכנתם, נמצא דלא נהנה ממלאכת שבת. אבל באילן שההנאה ממה שהאילן ניטע בשבת, הרי לא יועיל מה שימתין לגבי מה שנהנה כבר בעצם נטיעתו וגידולו בשבת, שממנו נהנה אף לאחר מיכן.

קושיא, הא כיון דשוגג פטור, אם כן אפילו קאמר דמזיד חייב, הא מצי מודע ליה שטהרותיו טמאות, שהוא טימאן בשוגג. ותירץ, דהיינו דקא מקשה, דאי איתא דמזיד חייב והוא טימאן במזיד, לא יודיעו כלל, שמתירא הוא שלא יבא על ידי כך לדעת שבמזיד טימאן. ומשנינן, דלהכי ליכא למיחש, דכיון דמתכוין הוא להזיקו יודיענו, שאם לא יודיענו, נמצא שלא הזיקו והוא להזיקו מתכוין, ולא להאכילו איסור.

(ה) **גמ', שלא יהא כל אחד ואחד הולך ומטמא טהרותיו של חברו וכו'**. כתב **הרשב"א**, דשוגג לא מחייבינן ליה כדי שלא יהא כל אחד ואחד הולך ומטמא טהרותיו של חברו ואומר שוגג הייתי. משום דסבירא ליה לרבי יוחנן, דכולי האי לא קנסינן, דנוציא ממון מזה שהוא שוגג גמור, וליכא דקניס הכי, אלא רבי מאיר דמחייב בין בשוגג בין במזיד, דקניס שוגג אטו מזיד, ואנן כרבי יהודה סבירא לן דלא קניס. ואף על גב דרבי יהודה קניס שוגג אטו מזיד, כדמוכח **לקמן** (נד:), באגוזי פרך שנפלו ונתפצעו, וטעמיה משום דאתי לאיערומי ואומר שוגג הייתי, דווקא התם אמרינן הכי, משום דלא מפקינן מיניה מידי.

(ו) **גמ', הכהנים שפגלו וכו' ואי אמרת היזק שאינו ניכר**. הקשה **הריטב"א** (רבינו קרשקש), היכי קרי ליה היזק שאינו ניכר, הא מעשה קעבדי בשחיתתה, כיון דאינה ראויה הרי היא כנחירה, דמטעם זה אמרינן נמי, דטבח אומן שקלקל חייב משום דהיזק ניכר הוא. ותירץ, דקושיין משאר עבודות, כגון זריקה והקטרה, דלאו היזק ניכר הוא. ועוד כתב, דכי חשבינן שחיטה פסולה כהיזק ניכר, היינו כשפוסלה בשחיטה, דנמצא אינה שחוטת אלא נחירה, אבל הכא גבי פגול, שחיטה ראויה היא, אלא שדבר אחר גרם לה ליפסל, וכיון שכן היזק שאינו ניכר הוא. [ועיי' לקמן אות ו']

(ז) **גמ', העושה מלאכה וכו' ואי אמרת היזק שאינו ניכר שמייה היזק**. הקשה **המהרש"א**, דלמאן דאמר לאו שמייה היזק, נמי תיקשי, דלחייב בדיני אדם, שלא יהא כל אחד ואחד הולך וכו'. ותירץ, דאיכא שום חומרא בכלל הני דמתניתין דליתא בעושה מלאכה, וליכא למילף מניהו.

(ח) **רש"י ד"ה ותודו**, דאמחשבה לא מחייבינן ליה דפסולה מחמת מחשבה. הקשה **הרשב"א**, מאי שנא מפיגול דהוי נמי במחשבה, ואף על גב דלא עביד מעשה. ותירץ, דשאני התם דבשעה שמפגל עושה מעשה ששוטח, אבל הכא אינו עושה מעשה.

דף נג ע"ב

(ט) **גמ', הא בגופן הא כנגדן**. פירש **רש"י ד"ה ששקל ור"ה דרבא**, דבגופן, היינו שהיו המים בכלי שיש בו שנתות והיו יודעים לאיזו מאותן שנתות המים עולין. ושכנגדן, היינו שהיו המים בכף מאזנים ושקל בהן. כתב **הריטב"א** (רבינו קרשקש) בשם רבו. דטעמא דפוסלין בגופן, לאו משום מעשה השקילה, אלא משום לחלוחית הבשר שנתערב בהן, שנפסלים בתערובות. והביא **דר"ח פי'**, דבגופן, היינו ששקל בהן בשר ועושה בהן מלאכה. [דהיינו דמעשה השקילה כנגדם הווי מלאכה]. וכנגדן, ששקל בהן משקולת, [דהיינו שלקח אבן וכיון משקלה כנגד המים] ובאותה משקולת שוקלים בשר. ולא פסלינן, משום כיוון המשקולת. כיון דלא היה צריך למשקולת עצמה אלא לצורך שקילת בשר, וכדי לפסול בעיני "עובד דומיא דעבד" דהיינו לצורך. אך הק' דלהאי פירושא לא אתי שפיר הא דאמרה הגמ' בסמוך, אידי ואידי כנגדן וכו', [דהיינו שכך פירשה הגמ' למאי דתני שעשה מלאכה במי חטאת]. וכי קרי עושה מלאכה כששוקל כנגדן, [הא לא הווי דומיא דעבד]. בשלמא לפירוש רש"י אתי שפיר, כיון דהחסרון דכנגדן, אינו בהגדרת המעשה כמלאכה. אלא דלא עביד בהו מעשה אלא מחשבה. וכתב דיש לומר, דמשום הא נקט האי לישנא. [ויש להבין היטב מהי כוונתן] אמנם **הרשב"א** תמה אף לרש"י, כיון דתלוי בהיסח הדעת, אמאי נקט לה בעושה בהן מלאכה, לישמעין בהסיח דעתו בלא מעשה. ונשאר

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרת היוזמי" בעיון!!!

זמני השיעור בדף היומי בעיון ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 9:45-10:45 בבית המדרש "משכן אהרן" שע"י חניכי ישיבת פוניבז' מודיעין עילית ת"ז

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...
יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (ה"ח"ח באהבת חסד ה"ב פ"ט ו')

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©

למנויים, לתרומות, להנצחות ולכל ענין 050-4102442 Sbma@kavnaki.net

http://www.shtaygen.co.il/?CategoryID=1124